

ФЕНОМЕН І ПРОБЛЕМА ДЕКОНСТРУКЦІЇ КОЛОНІАЛЬНИХ НАРАТИВІВ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ

ЛУК'ЯНОВ Євген,

аспірант,

Сумський державний університет, м. Суми, Україна, e-mail: y.lukyanov@journ.sumdu.edu.ua

ORCID – <https://orcid.org/0009-0008-8860-6213>

Стаття надійшла до редакції 06.10.2025 р.

Надіслано після редагування 11.10.2025 р.

Рекомендовано до видання 06.11.2025 р.

Цитування: Лук'янов, Є. (2025). Феномен і проблема деконструкції колоніальних наративів: теорія та практичні перспективи. Образ, 3 (49), 18–26. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.3\(49\)-18-26](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.3(49)-18-26).

Вступ. Історичний досвід наочно довів, що московські правителі ставлять собі за мету не лише ліквідацію української державності, але й знищення української ідентичності. На практиці це зумовлює послідовну колоніальну політику, зокрема медійне просування російських колоніальних наративів. Наше дослідження присвячене проблематиці деконструкції колоніальних наративів.

Актуальність та мета. Актуальність роботи полягає у напрацюванні теоретичної основи для формування методики деконструкції колоніальних наративів у практиці деколонізації українського інформаційного середовища. Мета статті – концептуалізувати феномен наративу як засадничого інструмента деконструкції колоніальних історій.

Методологія пропонованого дослідження зумовлена його теоретичним характером. Залучені методи застосовувалися у зв'язку з їхньою здатністю забезпечити всебічний та об'єктивний аналіз предмета дослідження та з точки зору досягнення заявленої мети. Зокрема методом інформаційного пошуку здійснено вибірку наукової літератури, присвяченої обраній проблематиці. Формально-логічний метод сприяв визначенню змісту понять «наратив» і «деконструкція наративів». Метод узагальнення застосовано для формулювання підсумків дослідження.

Результати. Показано, що в сучасній науці увага до феномену наративу продиктована його значенням щодо формування медійними засобами цінностей та ідентичності сучасної людини і суспільства. Узагальнено положення різних концепцій у межах теорії наративів, що мають методологічний потенціал для ефективної деконструкції колоніальних наративів. Обґрунтовано розуміння деконструкції колоніальних наративів як критичного осмислення усього колоніального дискурсу, його впливу на інтелектуальні, ціннісні й моральні аспекти суспільного життя етносу, що прагне позбутися колоніального минулого й запобігти його реанімації у майбутньому.

Висновки. Аргументовано, що колоніальними наративами є ідеологічне й культурне обґрунтування утвердження колоніальних (зокрема, імперських) політичних й економічних структур. Констатоване значення розуміння наративних механізмів для протидії пропагандистським ризикам. Доведено, що деконструкція колоніальних наративів сприятиме формуванню раціональної й зваженої політики історичної пам'яті та медійної діяльності.

Ключові слова: деколонізація, деконструкція, наратив, колоніальні наративи.

Вступ. Фундаментальним завданням у контексті розбудови української державності обґрунтовано вважати відновлення історичної пам'яті та утвердження української ідентичності. На практиці це означає проведення системної роботи щодо викорінення колоніального спадку, який тягарем залишився від радянського, а ще раніше імперського устрою. Російська агресія, що розпочалася у 2014 році, активізувала вказані процеси, зокрема культурну деколонізацію, як засіб ефективного опору тим колоніальним стратегіям, що їх Москва упродовж століть застосовувала до України [1]. Одним із актуальних завдань деколонізації, зокрема українського інформаційного середовища, вважаємо деконструкцію колоніальних наративів, які тривалий час застосовувалися росіянами й досі є знаряддям російської експансії.

Формування авторської позиції щодо феномену наративу і перспективності деконструкції колоніальних наративів у межах пропонованого дослідження зумовлює необхідність звернення до наявних напрацювань із приводу відповідних проблемних питань. Зокрема феномен наративу й відповідне йому поняття були предметом досліджень таких науковців, як К. Черемних (проаналізувала наратив як категорія сучасного соціо-гуманітарного дослідження [2]); П. Жебелевої (здійснила аналіз психологічних підходів до розуміння феномену наратив [3]); С. Гуцол (потрактовує поняття наративу як продуктивного у методологічному сенсі, адже воно дозволяє моделювати взаємодію семіотичних і комунікативних процесів [4]); Г. Дьяковської (розкрила сутність наративу як багатовимірного феномену з вироблення сенсу й конструювання ідентичності [5]); В. Крисаченка (аргументував, що сутнісним призначенням колоніального російського наративу є самозбереження імперії в її засадничих принципах [6]); І. Броварської (обґрунтовує, що формування світоглядно важливих концептів за допомогою медійних політичних наративів визначає ставлення громадськості до політичних процесів [7]). Зрештою, на підставі робіт згаданих та інших авторів маємо можливість зробити висновок про перспективність наукової уваги до феномену наративу в силу його ключового значення щодо формування медійними засобами сенсів, цінностей та ідентичності сучасної людини і суспільства.

Не менш важливими для нас є наукові дослідження, що розкривають сутність концепту деконструкції. Зокрема у пропонованому дослідженні враховані положення, сформульовані таким дослідником, як М. Бойченко (характеризуючи концепт постмодерної деконструкції вказує, що її сенсом є критична оцінка наявного стану справ і кращої альтернативи для майбутнього [8]), С. Тхоровська (наголошує на продуктивності застосування методики деконструкції дискурсу як мови світогляду, зокрема у контексті аналізу мови засобів масової інформації, її прихованих і непомітних основ, що здатні унормовувати наявний і не завжди нормальний стан речей [9]), С. Корновенко (порушуючи тему деконструкції концепту «російський світ/руський мир», вказує на дуалізм процедури деконструкції – як розвінчання міфів, стереотипів тощо ідеології країни-агресора і як напрацювання і реалізація державницько-консолідувальної громадянсько орієнтованої системи цінностей, прийнятної для української політичної нації [10]).

Наголосимо: попри наявний обсяг матеріалів щодо концепту деконструкції досі мало вивченим є питання його застосування в практиці деколонізації українського інформаційного середовища. Ураховуючи зазначені наукові положення, вбачаємо перспективним, і в цьому полягає *новизна дослідження*, застосування концепту деконструкції колоніальних наративів задля деколонізації українського інформаційного середовища.

Мета наукової розвідки – концептуалізувати феномен наративу як засадничого інструмента деконструкції колоніальних історій. Реалізація сформульованої мети зумовлює вирішення таких *дослідницьких завдань*: 1) проаналізувати феномен наративів у сучасній науці; 2) визначити його методологічне значення для методу деконструкції колоніальних наративів.

Методи дослідження. Методологія представленого дослідження детермінована його теоретичним характером. Залучення конкретних методів дослідження також пов'язане з їхньою здатністю забезпечити всебічний та об'єктивний аналіз предмета дослідження. Зокрема методом інформаційного пошуку, що реалізувався на початковому етапі дослідження, здійснено вибірку наукової літератури, присвяченої обраній проблематиці. Формально-логічний метод сприяв визначенню змісту понять «наратив» і «деконструкція наративів». Метод узагальнення застосовано на фінальному етапі дослідження для формулювання висновків за підсумками проведеного дослідження. Джерельна база включає праці українських та зарубіжних науковців за обраною проблематикою.

Результати й обговорення. Передусім зауважимо, що у своїх міркуваннях послуговуємося розумінням інформаційного середовища як специфічного інформаційного ресурсу, який динамічно формується у сучасному світі новітніми медійними засобами та характеризується відмежованістю від іншого інформаційного середовища (почасти контраверсійного і ворожого) [11]. Також орієнтуємося на визначення інформаційного простору, де акцентується, що це «середовище, в якому відбувається вироблення, збір, зберігання та поширення ретельно перевіреної, документально підтвердженої, достовірної, доступної, валідної інформації» [23, с. 22]. Водночас принциповим для нас є аксіоматичне нині твердження, що інформаційне середовище має відчутний й зростаючий вплив на суспільну свідомість. Глибина цього впливу забезпечується розвинутими за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій засобами візуалізації та аудіалізацією інформаційного повідомлення. Отож розглянемо концепт деконструкції колоніальних наративів у медійному дискурсі.

Іншим принциповим моментом є те, що деконструкцію колоніальних наративів у пропонованому дослідженні потрактуємо як критичне осмислення усього колоніального дискурсу, його впливу на культурні інституції, інтелектуальні, ціннісні й моральні аспекти суспільного життя етносу, що прагне позбутися колоніального минулого й запобігти його реанімації (негативним впливам) у майбутньому. Орієнтована на розуміння й усвідомлення змісту, а також особливостей інтелектуальних і ціннісних небезпек колоніальних наративів їхня практична деконструкція надзвичайно потребує чіткого уявлення феномену наративу. Саме цей феномен є важливою категорією деконструкції колоніальних наративів і вже довгий час потрактується як важлива категорія наукового дослідження у сфері соціально-гуманітарного знання. Отож пропонуємо далі певні спостереження й міркування щодо вказаного феномену.

Констатуємо, що нині термін «наратив» є доволі вживаним в українському медійному просторі. Показово, що Науково-дослідний центр гуманітарних проблем Збройних сил України спільно із Головним управлінням морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України у рекомендаціях для своїх фахівців у військах наголошують, що «наративна війна стає основною в інформаційну добу», а «пропагандистські наративи можуть бути ефективним інструментом маніпулювання думками та переконаннями громадськості на свою користь» [12, с. 8]. Відповідне твердження є цілком обґрунтованим, зважаючи на достатній фактичний матеріал з багатьох галузей когнітивних, поведінкових та соціальних наук, які підтверджують, що наративи в індивідуальний простір входять через інформаційні канали соціального середовища. Згодом індивід застосовує відповідні наративи, які вважає своїми й «правильними», для формування змісту власної активності, емоційної оцінки майбутніх сценаріїв дій для ухвалення щодо них певних рішень. При цьому наративи, як ментальні репрезентації, взаємодіють із чотирма взаємопов'язаними процесами (пояснення, симуляція, емоційна оцінка та комунікація), формуючи теоретичне та емпіричне підґрунтя індивіда [13]. Відповідно, той, хто формує наративи й ефективно їх поширює здатен впливати на індивідуальні рішення й суспільні настрої.

Наголосимо, що наратив, як об'єкт осмислення й дослідження, у простір наукової уваги потрапив у зв'язку з дискусією щодо кризи науки у другій половині XX ст., яка

була номенована як «криза об'єктивності». Вказана криза була наслідком типового для постмодернізму усвідомлення принципової соціальної (семіотичної) опосередкованості знання: «ідеться про те, що численні локальні контексти – історичний, теоретико-методологічний, особистісний (ціннісний), в яких розглядається те чи інше знання, породжують контекстуальну множинність смислів» [2, с. 190]. Відповідний підхід зумовив, як відзначала К. Черемних, оформлення концепції парадигмального плюралізму і активне залучення поняття «наратив» для позначення культурно опосередкованого способу «конструювання тексту, що приписує категорію і порядок його елементів та обумовлює вибір останніх» [2, с. 194].

Згодом концепт наративу було залучено у різні сфери соціо-гуманітарного знання, а загальне розуміння наративу подавалося як форма знання, що допомагає людині сприймати соціальну дійсність і саму себе, оскільки «соціальна реальність виступає результатом інтерпретації суб'єктів, яка відбувається в межах смислового горизонту культури» [5, с. 72]. При цьому у соціально-філософському й політологічному контекстах обґрунтовано, що формування наративів, як і наративної ідентичності, значною мірою відбувається владними структурами за допомогою керованих когнітивних сценаріїв (головних наративів) [14]. Як наголошує Г. Лещенко, у сучасному світі постправди емоції перемагають логіку: саме пристрасть, а не раціональність є ефективним засобом переконання індивідів. «З таких позицій створення політичного наративу (з чітко визначеними ворогами та героями, а також історією подорожі і пошуку) виявилося одним із найефективніших способів звернутись до емоцій людей і переконати їх» [15, с. 67].

Відзначимо, що наукова увага до наративів не згасає з часом. Дослідження цього феномену мають результатом новітні концепції, до яких зокрема варто віднести концепції імпліцитного наративу і концепцію наративної агенції. Зокрема, фінська дослідниця Г. Меретоя формулює концепцію імпліцитного наративу як аналітичного інструменту, який допомагає сформулювати, як культурні моделі наративного осмислення спрямовують людину до певних патернів досвіду, дискурсу та взаємодії [16]. Відповідна концепція має значний методологічний потенціал для практики деконструкції колоніальних наративів оскільки дозволяє з науковою точністю сформулювати розуміння таких наративів, що забезпечить ефективну протидію їм та розвінчання, тобто деконструкцію.

Свою чергою, концепцію наративної агенції також має практичне навантаження. Г. Меретоя трактує цю концепцію як засіб теоретизування та оцінки процесів, суб'єктом яких є особистість, активність якої визначена змістом певних імпліцитних наративів [16]. Власне комунікативний простір можна з певними застереженнями трактувати як свого роду середовище наративів, що сприяють або перешкоджають міжсуб'єктній взаємодії. Концепція наративної агенції важлива з точки зору творення наративів, що стануть вагомим запобіжником поширення/відродження колоніальних наративів і сприятимуть консолідації (позитивній комунікації) українського суспільства.

Принагідно зауважимо, що досі накопичено достатній дослідницький матеріал, який засвідчує особливе значення наративів у політичному процесі. Американськими дослідниками наголошується, що у такому процесі активно застосовуються наративні механізми переконання, маніпуляції та привернення уваги як засоби забезпечення певних політичних змін. Водночас, практика наративних механізмів реалізується на мікро-, мезо- та макрорівнях [17]. Розуміння відповідних механізмів з точки зору пропагандистських й маніпулятивних ризиків також посилюватиме ефективність деконструкції колоніальних наративів, передовсім насаджуваних московською державою.

Наголосимо, що колоніальними наративами обґрунтовано вважати ідеологічне й культурне обґрунтування утвердження колоніальних (зокрема, імперських) політичних й економічних структур. Колоніальні наративи є засобами поширення колоніальної державної влади (впливу) через культурні інституції (зокрема освіту і медіа),

а також та систематичне підпорядкування культурних ідентичностей колонізованих держав чи народів концептуальним основам метрополії [18]. У сучасному, пронизаному інформаційними потоками світі, ефективним інструментом маніпулювання думками та переконаннями громадськості на свою користь стали саме пропагандистські наративи, що, у тому числі, ґрунтуються на колоніальному дискурсі й маніпуляціях з історичним матеріалом. Зрештою, в експертному середовищі нині говорять саме про наративну війну, яка «стає основною в інформаційну добу, коли відео і медіа заміняють ракети та снаряди. Тепер перемога приходить до того, хто цілить в свідомість, а не тіло» [12, с. 8].

Небезпека російських колоніальних наративів полягає у глибоко деструктивному характері, адже інформаційний вплив РФ як держави-агресора на населення України спрямований, зокрема, на ліквідацію української державності та знищення української ідентичності, загострення і дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації в Україні, про що відзначено в Указі Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»».

Поглиблює розуміння специфіки російських колоніальних наративів позиція В. Крисаченка щодо цього феномену: «ставлення до офіційного наративу не є справою вільного вибору громадянина, його внутрішнього свідомого узгодження з особистими цінностями, переконаннями та ідеалами, але постає своєрідним громадянським обов'язком, проявом вірнопідданської позиції та відданості державній політиці» [6, с. 139]. При цьому, наративи підтримуються ключовими документами російської державної політики, що необхідно враховувати у процесі напрацювання альтернативних наративів у майбутньому [19].

Прикметно, що у пострадянський період РФ не поступилася у своїх підходах і системно провадила колоніальну політику у сфері культури та цінностей, наріжними каменями якої вважаються такі аспекти: 1) просування у межах колоніального дискурсу ідеї про меншовартість української культури порівняно з «великою» російською; 2) наголос на спільності української та російської ідентичностей (асиміляційний підхід) на відміну від європейського колоніального наративу, де культура поневолених народів іншується (сепаративний підхід) [20]. Очевидно означена ситуація потребує ефективної реакції, зокрема вбачаємо перспективним підходом деконструкцію колоніальних наративів.

Як наголошувалося на початку викладу пропонованого матеріалу, деконструкцію колоніальних наративів ми розглядаємо як переосмислення й переоцінку ідеологічного й культурного обґрунтування колоніальних політичних й економічних структур. Задля відмови від колоніального минулого та запобігання його реанімації у майбутньому, конче необхідним вважаємо критичне осмислення усього колоніального дискурсу, його впливу на культурні інституції, інтелектуальні, ціннісні й моральні аспекти суспільного життя етносу. Зауважимо, що у межах теорії деколонізації М. Бойченко висунув ідею трьох етапів розвінчання російських колоніальних наративів: 1) боротьбу з колишньою метрополією її ж засобами; 2) опанування кращих світових зразків для протиставлення себе імперії; 3) власний повноцінний самобутній розвиток [8]. Загалом приймаючи таку етапізацію деколонізації України вважаємо за можливе наполювати на застосуванні деконструкції колоніальних наративів, особливо на першому і другому етапах.

Крім того, оскільки будь-який колоніальний проєкт типово має як ідеологічну, так і матеріальну спадщини деконструкція колоніальних наративів сприятиме формуванню раціональної й зваженої політики щодо такої спадщини, а також, загалом, політики історичної пам'яті. Нейтралізація відповідних колоніальних метастаз можлива саме за допомогою деконструкції колоніальних наративів. Тут варто взяти до уваги слушну наукову позицію, що звернення до минулого завжди пов'язане зі спробою соціальних

(політичних) акторів керувати, контролювати та заохочувати певні колективні афекти, як передумову подальших дій і стратегій [20, с. 3]. Зрештою, деконструкція колоніальних наративів орієнтована на розуміння й усвідомлення змісту, особливостей інтелектуальних й ціннісних небезпек соціальних, культурних, політичних та релігійних впливів колоніалізму у всіх його історичних формах. Зрозуміло, що для українських практик деконструкції колоніальних наративів основним предметом стане російський імперський колоніалізм.

Висновки та перспективи. Взявши до уваги наведений вище матеріал, вважаємо за можливе констатувати особливе значення такої категорії як наратив для сучасних досліджень у сфері соціо-гуманітарного знання. Звернення до наративу, його природи, змісту і особливостей має не лише суто теоретичне значення, але й відкриває можливості для вирішення цілком практичних завдань. Зокрема, маємо на увазі актуальну для українського суспільства деконструкції колоніальних наративів у межах великого проєкту деколонізації українського інформаційного середовища.

Рівень уваги до наративу як феномену індивідуальної й суспільної реальності тим більший, чим ґрунтовнішим є розуміння його зв'язків із такими взаємопов'язаними процесами, як-от пояснення, симуляція, емоційна оцінка та комунікація. Наголосимо, що у контексті опрацювання проблематики деколонізації українського інформаційного середовища нами обстоюється позиція, що реалізація відповідної мети напряду пов'язана з деконструкцією колоніальних наративів. Відповідна постановка питання особливо актуальна для України, де і досі значний вплив має російська імперська та радянська спадщина. Деконструкція колоніальних наративів відкриває значні можливості щодо перегляду наявних культурних чи історичних концептів масової свідомості, надання їм нового, національно-орієнтованого сенсу.

Отже, за підсумками проведеного дослідження, виходячи із заявлених мети і завдань, маємо підстави: 1) стверджувати, що колоніальними наративами є ідеологічне й культурне обґрунтування утвердження колоніальних (зокрема, імперських) політичних й економічних структур; 2) констатувати особливе значення розуміння наративних механізмів для протидії пропагандистським ризикам; 3) вважати, що деконструкція колоніальних наративів сприятиме формуванню раціональної й зваженої політики історичної пам'яті й медійної діяльності.

Водночас, маємо визнати, що концепт деконструкції колоніальних наративів, безпосередніх процедур деконструкції, передбачає спеціального теоретичного опрацювання й методологічного наповнення, що стане предметом подальших досліджень.

1. Веремчук Е. О. Мовні особливості деколоніального дискурсу: лінгвопрагматичний аспект. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2024. Том 35 (74), № 3 (1). С. 1–6.

2. Черемних К. О. Наратив як категорія сучасного соціо-гуманітарного дослідження: епістемологія, методологія, інструмент. Наукові студії із соціальної та політичної психології. 2009. Вип. 22 (25). С. 189–195.

3. Жебелева П. В. Аналіз сучасних психологічних підходів до розуміння феномену «наратив». Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Психологічні науки. 2014. Вип. 121. С. 132–136.

4. Гуцол С. Ю. Наратив як провідна дискурсивна практика самопроєктування особистості. Наука і освіта. 2016. № 11. С. 35–42.

5. Дьяковська Г. Наратив як складова дискурсивної реальності. Схід. 2017. № 5 (151). С. 70–73.

6. Крисаченко В. Офіційний історичний наратив Росії як інструмент агресії: конструювання та об'єктивація. Українознавство. 2020. № 3(76). С. 124–146.

7. Броварська І. А. Політичний наратив як спосіб формування політичних концептів. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. 2024. № 211. С. 20–27.

8. Бойченко М. І. Модерний концепт особистості і спроби його постмодерної деконструкції. Проблеми саморозвитку особистості в сучасному суспільстві: Матеріали II Міжнародної на-

уково-практичної конференції, 26–27 березня 2021 р. / НІОУ ім. Ярослава Мудрого. Харків.: Друкарня Мадрид, 2021. С. 77–78.

9. Тхоровська С. Деконструкція ідеологічної дихотомії в дискурсі редакційної статті (на матеріалі The Washington Post). Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія». 2021. № 45. С. 398–405.

10. Корновенко С. В. Деконструкція концепту «російський світ / русский мир» у новітньому українському академічному дискурсі. The modern russian-ukrainian war: historiographical, socio-political, socio-economic and cultural-spiritual dimensions. Scientific monograph. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2024. С. 263–292.

11. Почепцов Г. Г. Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дії. Львів: Vivat, 2021. 384 с.

12. 100 брехливих російських наративів про російсько-українську війну / Збірник інформаційно-аналітичних матеріалів / А. М. Романишин, С. В. Черевичний, О. П. Остапчук та ін. Київ: НДЦ ГП ЗС України, 2023. 77 с.

13. Johnson SGB, Bilovich A., Tuckett D. Conviction Narrative Theory: A theory of choice under radical uncertainty. Behavioral and Brain Sciences. 2023. № 46, e82. P. 1–74. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/behavioral-and-brain-sciences/article/conviction-narrative-theory-a-theory-of-choice-under-radical-uncertainty/A952C601339C479DB8CBDA46BD3C1F9> (дата звернення: 23.04.2025).

14. McLean K. C., Pasupathi M., Syed M. Cognitive scripts and narrative identity are shaped by structures of power. Trends in Cognitive Science. 2023. Vol. 27, Issue 9. P. 805–813.

15. Лещенко Г. Політичний наратив у епоху постправди. Соціальні та гуманітарні технології: філософсько-освітній аспект: матеріали X міжнародної науково-теоретичної конференції (м. Черкаси, 21–22 березня 2024 р.). / упоряд.: О. І. Астапова-Вязьміна; відп. ред. проф. А. І. Бойко. Черкаси: ЧДТУ, 2024. С. 66–67.

16. Meretoja H. Implicit narratives and narrative agency: evaluating pandemic storytelling. Narrative Inquiry. 2023. Vol. 33, Issue 2. P. 288–316.

17. Jones M. D., Smith-Walter A., McBeth M. K. Shanahan El. A. The Narrative Policy Framework. Theories Of The Policy Process / Edited By Christopher M. Weible. New York: Routledge, 2023. P. 225–266.

18. Riabczuk, M. Colonialism in another Way. On the Applicability of Postcolonial Methodology for the Study of Postcommunist Europe. Porównania. 2013. № 13. P. 47–59.

19. Юськів Х. Наративи російської пропаганди в Україні. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2020. Вип. 30. С. 226–232.

20. Коркач Д. А. Колоніальні наративи в російських анекдотах у 1990–2000 роках (на матеріалах телепередачі «Клуб «Белый попугай»). Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2022. Том 33 (72), № 4 (1). С. 70–74.

21. Бойченко М. Основні напрями протидії «руському миру» в Україні: завдання деколонізації. Філософія освіти/Philosophy of Education. 2023. № 29 (2). С. 60–77.

22. Kølvræa C., Knudsen B. T. Decolonizing European Colonial Heritage in Urban Spaces – An Introduction to the Special Issue. Heritage & society. 2020. Vol. 13. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/2159032X.2021.1888370?needAccess=true> (дата звернення: 23.04.2025).

23. Садівничий, В. О. «Відродження розпочинається із гласності...» (Медицина преса Наддніпрянської України середини XIX – початку XX ст.): монографія. Дніпро: Середняк Т. К., 2015. 360 с.

UDC: 316.4

THE PHENOMENON AND PROBLEM OF DECONSTRUCTION OF COLONIAL NARRATIVES: THEORY AND PRACTICAL PERSPECTIVES

Lukianov Yevhen, PhD Student,

Sumy State University, Sumy, Ukraine, e-mail: y.lukyanov@journ.sumdu.edu.ua,

ORCID – <https://orcid.org/0009-0008-8860-6213>

Article received by the editorial office on 10/06/2025

Submitted after editing on 10/11/2025

Recommended for publication on 11/06/2025

Citation: Lukianov, Y. (2025). *The phenomenon and problem of deconstruction of colonial narratives: theory and practical perspectives*. *Obraz*, 3 (49), 18–26. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.3\(49\)-18-26](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.3(49)-18-26)

Introduction. Historical experience has clearly proven that Muscovite rulers aim not only to liquidate Ukrainian statehood but also to destroy Ukrainian identity. In practice, this leads to a consistent colonial policy, including the media promotion of Russian colonial narratives. Our research is devoted to the issue of the deconstruction of colonial narratives.

Relevance and Aim. The relevance of the work lies in developing a theoretical basis for formulating a methodology for the deconstruction of colonial narratives in the practice of decolonization of the Ukrainian information environment. The aim of the article is to conceptualize the phenomenon of the **narrative** as fundamental to the practice of deconstructing colonial narratives.

Methodology. The methodology of the proposed research is determined by its theoretical nature. The methods employed were used due to their ability to ensure a comprehensive and objective analysis of the subject of research and to achieve the stated aim. Specifically, the method of information retrieval was used to select scholarly literature dedicated to the chosen issues. The formal-logical method contributed to defining the content of the concepts “narrative” and “deconstruction of narratives.” The generalization method was applied to formulate the research conclusions.

Results. It is shown that in modern scholarship, attention to the phenomenon of the narrative is dictated by its importance in shaping the values and identity of modern individuals and society through media outlets. The provisions of various concepts within narrative theory that have methodological potential for the effective deconstruction of colonial narratives are summarized. The understanding of the deconstruction of colonial narratives is substantiated as a critical reflection on the entire colonial discourse and its influence on the intellectual, value, and moral aspects of the social life of an ethnic group striving to shed its colonial past and prevent its revival in the future.

Conclusions. It is argued that colonial narratives are the ideological and cultural justification for establishing colonial (specifically, imperial) political and economic structures. The importance of understanding narrative mechanisms for countering propaganda risks is established. It is proven that the deconstruction of colonial narratives will contribute to the formation of a rational and balanced policy of historical memory and media activity.

Keywords: decolonization, deconstruction, narrative, colonial narratives.

1. Veremchuk, E. O. (2024), “Linguistic Features of Decolonial Discourse: Linguistic Pragmatic Aspect”, *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Filologiya. Zhurnalistyka* [Academic Notes of V. I. Vernadsky TNU. Series: Philology. Journalism], vol. 35 (74), № 3 (1), pp. 1–6.

2. Cheremnykh, K. O. (2009), “Narrative as a Category of Modern Socio-Humanitarian Research: Epistemology, Methodology, Tool”, *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii* [Scientific studies in social and political psychology], vol. 22 (25), pp.189–195.

3. Zhebeleva, P. V. (2014), “Analysis of modern psychological approaches to understanding the phenomenon of “narratives”, *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Seriya : Psykholohichni nauky* [Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Series: Psychological Sciences], vol. 121, pp. 132–136.

4. Hutsol, S. Yu. (2016), “Narrative as a leading discursive practice of self-projection of personality”, *Nauka i osvita* [Science and education], № 11, pp. 35–42.

5. Dyakovska, G. (2017), "Narrative as a component of discursive reality", *Skhid [East]*, № 5 (151), pp. 70–73.
6. Krysachenko, V. (2020), "Russia's Official Historical Narrative as an Instrument of Aggression: Construction and Objectification", *Ukrainoznavstvo [Ukrainian Studies]*, № 3(76). pp. 124–146.
7. Brovarska, I. A. (2024), "Political narrative as a way of forming political concepts", *Naukovi zapysky. Serii: Filolohichni nauky [Scientific notes. Series: Philological sciences]*, № 211, pp. 20–27.
8. Boychenko, M. I. (2021), "Modern concept of personality and attempts at its postmodern deconstruction", in *Problems of self-development of personality in modern society: Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference*, March 26–27, 2021. Madrid Printing House, Kharkiv, pp. 77–78.
9. Thorovska, S. (2021), "Deconstruction of the Ideological Dichotomy in the Discourse of an Editorial Article (Based on Material from The Washington Post)", *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii: «Filolohii» [Problems of the Humanities: Collection of Scientific Papers of the Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University. Series "Philology"]*, № 45, pp. 398–405.
10. Kornovenko, S. V. (2024), "Deconstruction of the concept of "Russian world / русский мир" in the latest Ukrainian academic discourse", *The modern russian-ukrainian war: historiographical, socio-political, socio-economic and cultural-spiritual dimensions. Scientific monograph*. Baltija Publishing, Riga, Latvia, pp. 263–292.
11. Pocheptsov, G. G. (2021), *Toxic infospace. How to maintain clarity of thought and freedom of action*, Vivat, Lviv.
12. Romanyshyn, A. M., Cherevichny, S. V., Ostapchuk, O. P. et al., (2023), "100 False Russian Narratives about the Russian-Ukrainian War, in *Collection of Informational and Analytical Materials*, Research and Development Center of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv.
13. Johnson, SGB, Bilovich, A., Tuckett, D. (2023), "Conviction Narrative Theory: A theory of choice under radical uncertainty", *Behavioral and Brain Sciences*, № 46, e82, pp. 1–74, available at: <https://www.cambridge.org/core/journals/behavioral-and-brain-sciences/article/conviction-narrative-theory-a-theory-of-choice-under-radical-uncertainty/A952C601339C479DB8CBBDA46BD3C1F9> (accessed 23.04.2025).
14. McLean, K. C., Pasupathi, M., Syed, M. (2023), "Cognitive scripts and narrative identity are shaped by structures of power", *Trends in Cognitive Science*, vol. 27, Issue 9. pp. 805–813.
15. Leshchenko, G. (2024), "Political narrative in the post-truth era. Social and humanitarian technologies: philosophical and educational aspect", in Boyko A. I. (Ed.) *Materials of the 10th International Scientific and Theoretical Conference (Cherkasy, March 21–22, 2024)*, ChSTU, Cherkasy, pp. 66–67.
16. Meretoja, H. (2023), "Implicit narratives and narrative agency: evaluating pandemic storytelling", *Narrative Inquiry*, vol. 33, issue 2, pp. 288–316.
17. Jones, M. D., Smith-Walter, A., McBeth, M. K. Shanahan, El. A. (2023), "The Narrative Policy Framework", in Weible Christopher M. (Ed.), *Theories Of The Policy Process*, Routledge, New York, pp. 225–266.
18. Riabczuk, M. (2013), "Colonialism in another Way. On the Applicability of Postcolonial Methodology for the Study of Postcommunist Europe", *Porównania*, № 13, pp. 47–59.
19. Yuskiv, H. (2020), "Narratives of Russian Propaganda in Ukraine", *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii filosofsko-politohichni studii [Lviv University Bulletin. Philosophical and Political Studies Series]*, vol. 30, pp. 226–232.
20. Korkach, D. A. (2022), "Colonial narratives in Russian jokes in 1990–2000 (based on the TV show "White Parrot Club")", *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohii. Zhurnalistyka [Academic Notes of V. I. Vernadsky TNU. Series: Philology. Journalism]*, vol. 33 (72), № 4 (1), pp. 70–74.
21. Boychenko, M. (2023), "Main directions of counteraction to the "Russian world" in Ukraine: the task of decolonization", *Philosophy of Education*, № 29 (2), pp. 60–77.
22. Kølvraa C., Knudsen, B. T. (2020), "Decolonizing European Colonial Heritage in Urban Spaces – An Introduction to the Special Issue", *Heritage & society*, vol. 13, available at: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/2159032X.2021.1888370?needAccess=true> (accessed 23.04.2025).
23. Sadivnychyi, V. (2015). "Revival starts with transparency..." (Medical Press of Naddnipyrianska Ukraine in the Second Half of the XIX – early XX century): monograph. Serednyak, T. K., Dnipropetrovsk, Ukraina, 360 p.